
RESTAURAREA ICOANEI "MAICA DOMNULUI CU PRUNCUL"

Irina CHEBAC*

Cuvinte-cheie: icoana, restaurare, conservare, pictura, integrare cromatica, curatare

Key words: icon, restoration, conservation, painting retouching, cleaning

Abstract

Restoration of the icon "Maica Domnului cu Pruncul" was done in several steps, including: cleaning the paint layer using solvent mixtures, filling the gaps, retouching and varnishing the surface.

Starea de conservare

Suportul

Calitatea suportului de lemn este foarte importantă în realizarea unei icoane.

Adăugător la acestea, suportul este acela care răspunde într-o măsură mare de buna conservare a stratului de pictură în timp.

Suportul icoanei studiate prezintă degradările specifice datorate îmbătrânirii lemnului, murdărie aderentă, lipsă de material datorată manipulării neadecvate a obiectului, atac xilofag inactiv. În urma observațiilor versoului s-a putut semnală existența mai multor orificii de zbor de *Anobium punctatum*. Suportul este ușor curbat spre față.

Stratul de culoare

Este în general bine conservat. Prezintă mici lacune în partea de jos.

Verniul

Este brunificat, aproximativ egal pe toată suprafața. Întunecarea verniului a fost cauzată și de depunerile de murdărie superficială și aderentă.

Investigații științifice

Investigații biologice

Investigațiile biologice au ca scop identificarea esențelor lemnoase din care a fost confecționată piesa și identificarea agenților de biodegradare, dacă aceștia există și a descrierii efectelor lor.

În urma observațiilor versoului s-a putut semnală orificiilor de zbor, de *Anobium punctatum*.

Investigații fizice

Radiografierea icoanei. „Razele Roentgen fac parte din categoria de raze electromagnetice, având lungimea de undă de aproximativ 1000 de ori mai scurtă

* Restaurator, Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui

decât lungimea de undă a razelor de lumină” și astfel fac vizibile defectele ascunse ale panoului.

Propuneri de restaurare

Operații pe suport

- Curățirea murdăriei superficiale (praf) și aderente cu amestec de solvenți
- Chituiră orificiilor produse în urma atacului insectelor xilofage
- Șlefuirea uscată a chitului cu dop de plută

Operații pe stratural pictural

- Curățirea stratului de murdărie aderentă
- Curățirea straturilor picturale prin înmuierea stratului de murdărie și vernis
- Integrarea cromatică în tehnici diverse, în funcție de zonă
- Vernisarea cu vernis pe bază de rășină naturală - dammar în esență de terebentină 8%

Intervenții realizate

Curățire superficială

S-a efectuat cu pensule moi pe toată suprafața icoanei.

Teste de curățare

Curățirea este operația ireversibilă și de aceea trebuie să fie făcută cu grijă și precizie. Testele de curățire trebuie făcute de fiecare dată, pentru toate tipurile de culori pentru că în multe cazuri acestea nu reacționează la fel. Prin curățire se îndepărtează murdăria superficială și aderentă, se subțiază și se egalizează stratul de vernis. Atât versoul cât și partea pictată a icoanei trebuie curățate cu la fel de multă precizie.

În ceea ce privește versoul icoanei analizate, curățirea s-a făcut cu o soluție compusă din apă amoniacală.

Cu amestecul de alcool etilic și amoniac s-a mai efectuat o probă de curățire în zona superioară pe o arie mai întinsă care și pe aproape întreaga paletă cromatică

Curățirea

Curățirea chimică a fost combinată cu cea mecanică unde a fost cazul, petele de murdărie fiind emoliate și îndepărtate cu ajutorul tamponelor de vată. Curățirea s-a realizat cu alcool etilic și ammoniac (câteva picături)

Aspect în timpul curățirii

Imagine de ansamblu. Curățire parțială

Chituirea

Chituirea orificilor produse în urma atacului insectelor xilofage s-a realizat în etape, mai întâi cu un amestec compus din rumeguș și soluție de clei iar la sfârșit un chit pe bază de clei de pește și cretă de munte purificată (FigII.5). Chituirile s-au finisat la nivelul straturilor picturale prin șlefuire cu emulsie din gălbenuș de ou cu un dop de plută.

Detaliu după chituirea găurilor de zbor

În aceeași manieră au fost completate și zonele lacunare așa cum se poate observa din figura

Integrarea cromatică

Integrarea cromatică este penultima etapă în finalizare a icoanei. Retușul s-a realizat în culori tempera

Lacunele mai mici au fost integrate utilizând tehnica rittocco, care constă în acoperirea unei lacune cu puncte mici în așa fel încât această rețea este vizibilă doar de la distanță mică. Ca și instrumente s-au utilizat pensule subțiri cu păr lung și natural, acuarele.

S-au folosit culori pe bază de apă, pentru ca intervenția să fie reversibilă iar materialele folosite cât mai apropiate de cele originale. Intervenția a fost limitată la suprafața lacunei.

Vernisarea

Vernisurile sunt soluții de substanțe organice, transparente sau slab gălbui, solubile în solvenți organici sau uleiuri sicative și care, prin uscarea, formează o peliculă protectoare (Istudor, 2007)

Pentru a proteja pictura s-a aplicat un strat de vernis pe bază de rășină naturală (damar) în esență de terebentină (soluție de concentrație 8%), prin pensulare. Rășina damar este produsă de arborii foioaselor din Malaiezia (Leahu, 2006, p. 109).

Icoana a fost vernisată în poziție orizontală, cu mișcări rapide cu ajutorul unei pensule cu păr moale.

Recomandări

Restaurarea are scop curativ, încercând să înlăture bolile sau să prelungească viața unor obiecte îmbătrânite de vreme, iar în unele cazuri să combată deteriorările accidentale. Spre deosebire de restaurare, care este o intervenție directă asupra piesei, conservarea este continuă și presupune asigurarea condițiilor optime pentru prelungirea sănătății acesteia. De aceea, pentru a asigura continuitatea vieții operei de artă, trebuie să-i oferim cele mai bune condiții de păstrare. Icoana să fie păstrată în condiții optime de microclimat, adică o umiditate relativă a aerului cuprinsă între 50-65% și o temperatură cuprinsă între 18-20°C, fără fluctuații ample sau bruște ale valorilor acestora;

- Să fie expusă pe pereții interiori ai casei;
- Trebuie să fie expusă departe de sursele de lumină și căldură;
- Spațiul în care va fi depozitată icoana să fie foarte bine aerisit
- Să se evite curățirea cu substanțe chimice fiind suficientă desprăfuirea cu o cârpă uscată și moale;

Nerespectarea recomandărilor de conservare poate duce la reluarea procesului de degradare și implicit la re-restaurarea ei.

BIBLIOGRAFIE

- Moldoveanu Aurel, *Conservarea preventivă a bunurilor de patrimoniu*, Centrul de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de cultură, București, 1999

-
- Brandi Cesare, *Teoria restaurării*, București, Meridiane, 1996
 - Cavaros Constantine, *Ghid de iconografie bizantină*, Sofia, București, 2005
 - Coman – Sipeanu Olimpia, *Restaurarea picturii tempera pe lemn*, note de curs, 2010
 - Darida Ioan, *Metodologia conservării și restaurării operelor de artă*, note de curs, 2008
 - Sendler Egon, *Icoana, imaginea nevăzutului, elemente de teologie, estetică și tehnică*, Sofia, București, 2005
 - Istudor Ioan, *Noțiuni de chimia picturii*, Daim, București, 2006
 - Dancu Juliana, *Restaurarea icoanelor pe lemn și pe sticlă*, București, 1966
 - Monahia Iuliana, *Truda iconarului*, Sofia, București
 - Leahu Mirela, *Substanțele chimice și materialele utilizate în restaurarea bunurilor culturale suport de curs*, Centru de pregătire profesională în cultură, 2006
 - Mâle Gilberte Emile, *Restauration des Peintures de Chevalet*, Office du Livre, Paris, 1976
 - Mora Paolo, Mora Laura, Philippot Paul, *Conservarea picturilor murale*, Meridiane, București, 1986
 - Puhalo Lazar, *Icoana - ca scriptură*, traducere și prefață de Marian Radulescu, Ed. Theosis, Oradea, 2009
 - Slanski Buhoslav, *Tehnica picturii - materiale folosite în pictură*, Editura Academiei de Arte Frumoase, Moscova, 1962
 - Thomson Daniel, *Materiale și tehnici de pictură în Evul Mediu*, Sophia, București, 2006